

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Collatie Van P. Cornelivs Hazart Priester der Societeyt
Iesv**

Hazart, Cornelius

Antwerpen, 1663

Latynsche Vaders.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-71452](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-71452)

die van Moorenlandt Anno 1530. die van Assyrien Anno 1552. die van Moscovien Anno 1570. ende die van Alexandrien Anno 1595.

LATYNSCHE VADERS.

Terrullianus Anno 200. lib. de anim. cap. 55. Christus en is niet eer opgeklimmen tot het hoogste der hemelen/voorz dat hy neder-gedaelt was tot het leeghste der aerden / op dat hy sich selben daer soude mededeelen. aende Patriarchen/ ende Propheten.

Den H. Cyprianus Anno 250. de unct. Chrism. Christus neder-dalende ter hellen / heeft de ghevanghenisse van die van ons ghevanghen waren/ wederom ghebracht.

Den H. Hieronymus Anno 390. in Psal. 15. Daerom is Christus ter hellen gedaelt / op dat hy sine upberkozen daer upt soude werpen / ende den duppel binden.

Den H. Gaudentius Brixienfis Anno 400 Tract. 8. de lectione Exodi: Als r'lichaem Christi in't graf ghelept was / de Godtheydt met de ziele neder-dalende ter hellen / heeft upt haere plaetsen geroepen de zielen der heylighen / welkers lichaem ghetuyghet den Evangelist Matheus verresen te zijn. Nu / dat de ziele des Salig. makers neder-gedaelt is om de helle te visiteren / en getuyghet niet alleen den brief vanden H. Petrus, maer oock de Prophetie van David

Den H. Augustinus Anno 420 Ep. 57. ad Dardan. upt dese woorden: Heden sulc ghy met my wesen in't Paradijs, en moermē niet meene dat het paradijs in de hemel is: want de mensch Christus Jesus en was op dien dagh inden hemel niet / maer in de helle nae de ziele / ende in't graf nae r'lichaem: want dat r'lichaem op dien dagh ghelept is getweest in het graf / is upt r'Evangelie klaar: oer dat de ziele op dien dagh neder-gedaelt is ter hellen/ verkondicht de Apostolische leere/aengesien dat den

den H. Petrus *Aff. 2.* daer toe ghebeyndt het getuy-
ghenis der Psalmen : Ghy en sult mijne ziele niet
laten inde helle.

Item Ep. 99. *ad Evod.* 't is seker ghenoech / dat
de Heere ghestorven zijnde nae den bleesche / ghe-
komen is inde helle : want men kan niet weder-
spreken de prophete / die seght : Ghy en sult mijne
ziele niet laten in d'helle : t'welck op dat iemandt
niet anders soude verstaen / verklaert dit den H.
Petrus inde handelingen der Apostelen , segghende:
dat hy de smerten der hellen ontbondē heeft, inde wel-
ke het hem onmoghelijck was ghehouden te werden.
Wie sal dan loochenen / dat Christus inde helle ge-
weest is / dan de ghene / die ongheloobigly is?

Item lib. 20. de Civit. cap. 25. 't en schijnt niet
ongherijndelijck ghelooft te worden / dat oock
de oude Heylighen / die inden toekomenden Chri-
sto ghelooft hebben / inde helle gheweest zijn /
maer in plaetsen seer verre ghelegen vande to-
menten der goddeloose / tot dat het bloedt Chri-
sti, ende sijn neder-dalinghe tot de selve plaetse /
haer uptghetrocken heeft.

Item in Psalm. 85. De Heere was noch niet in-
de helle gekomen / om daer upt te trecken de zie-
len van alle de boozghegaen Heylighen / ende A-
braham was nochtang daer inde ruste.

Item tract. 3. in Joan. De ghene die aenden
Moordenaer heeft gheseyt : Heden zult ghy met my
wesen in't Paradijs; booz soo veel als hy mensch
was / sijne ziele most op dien dagh zijn inde hel-
le / sijn lichaem in't graf / maer booz soo veel als
hy Godt was / was hy ober al / ende in't Pa-
radijs.

Dese ghetuyghenisse van Augustinus hebbe ick
wat meer willen upbruyden / als die van ande-
re / om dat ick wel weet dat Calvijn hem hout
voor de ghetrouwste getuyghe vande outheyt. Ick ko-
me nu tot de andere.

Eucherius Lugdunensis *Anno 450.* lib. formul. Spiri-
tual. num. 35. Christus is begraven gheweest nae
den

den lichame / ende is ter hellen neder gedaelt nae de Ziele.

Vigilius Tridentinus Anno 480. lib. 2. contra Eutychem. **E**t is seker dat onsen Heere Jesus Christus, op den Dydach ghekrust wesen / op den selven dach nederghedaelt is ter hellen / ende op den selven dach heeft ghelegghen in't graf / ende op den selven dach heeft gheseyt aenden moordenaer: He den sult ghy met my wesen in't Paradijs: sijn lichaem dan en is op den dach in't Paradijs niet geweest / noch inde helle / maer heeft doot ghelegghen in't graf: maer de ziele is dyp daghen inde helle geweest / ende niet in't graf. Wy segghen dan dat de Heere heeft ghelegghen in't graf / maer alleen met sijn lichaem / ende dat hy nederghedaelt is ter hellen / maer alleen met sijn siele / met de Godtheit vercenticht blijvende.

Den H. Fulgentius Anno 500. ad Thrasimund. Reg. lib. 3. c. 31. Hy is nae de ziele inde helle gheweest sonder smerten / ende hy heeft nae den lichame ghelegghen in't graf sonder bederffelijckheyt.

Den H. Primasius Anno 540. in cap. 2. Ephes. Onder de aerde is de helle: die met de ziele nederghedaelt is ter hellen / is met de ziele ende lichaem opgeklimmen ten hemel.

Den H. Gregorius Turonensis Anno 580. lib. 10. Histor. cap. 13. Als Christus is ghekomen / de zielen van de rechtvaardigen / die tot sijn lijden toe vast ghehouden werden in de hellsche ghevanghenisse / sijn gheslaecht gheweest: want nederdalende ter hellen als hy met een nieuw licht de duysternissen heeft overgoten / heeft haere zielen mede uytghelept.

Den H. Gregorius Magnus Anno 590 lib. 13. moral. c. 15. Als onsen Schepper ende Verlosser / her slot der hellen heeft doorgaen / heeft daer uyt gelept de zielen der uytverkorenen.

Den H. Isidorus Hispal Anno 620. lib. 1. sentent. cap. 16. Dooz de komste des Salighmakers / werden de zielen der heylighen ghehouden niet inden hemel /

mel / maer inde helle / nochtrans sonder pijn / of
te smerte ; om welke te verlossen / de Heere ne-
derghedaelt is ter hellen.

Het vierde Concilie van Toledo Anno 643. cap. 1. Hy
is nederghedaelt ter hellen / op dat hy de Heplighen
die daer vast wterden ghehouden / soude
upt trecken / ende herghebedt des doods over-
wonnen hebbende / is vertesen. Dit is het Ghe-
loofbende Catholijcke kercke / dese belijdenisse
velvaeren / en houden wy.

Julianus Toletanus Anno 680. lib. 2. Prognost. cap. 4.
Christus en was noch niet ghekomen inde helle /
om de zielen van alle de boozgaende Heplighen
daer upt te trecken / ende nochtrans Abraham
was daer in ruste. Dit sijn mischien twee hellen
gheweest / in d'eene hebben gherust de zielen der
heplighen / in de andere woerden gheppinght de
zielen der goddeloose.

Beda Anno 700. in Psalm. 89. De alderheplighste
Ziele Christi is nederghedaelt ter hellen / op dat
hy de sijne daer upt soude leyden / de welke
wterden ghehouden in duysternissen ; doch en is
daer niet ghebleven / maer met triomph weder-
om ghekeert volghens dit : Ghy en sult mijne zie-
le niet laren inde helle.

Haymo Anno 820. in cap. 4. ad Ephes. Hy is met de
ziele alleen nederghedaelt ter hellen / ende is met
de ziele ende lichaem wederom ghesommen bo-
ven alle de hemelen.

Smaragdus Abbas Anno 970. ad Epistol. feria sexta
post Pascha : Dit is het Catholijck gheloof / dat de
Heere nederdalende ter hellen / niet de ongheloo-
dighe / maer alleen sijne gheloozighe daer upt
treckende / tot het hemelsch rijk heeft ghe-
bracht.

Algerus Anno 1060. lib. 2. de Euch. cap. 8. Als het lica-
haem Christi in't graf heeft gheslegghen / de ziele is
nederghedaelt ter hellen / om te verlossen de ziele-
len der Heplighen.

Hugo Victorinus Anno 1130. lib. 2. de Sacram. part. 1.
cap.

cap. 11. De Ziele Christi is nederghedaelt ter hellen / het lichaem heeft ghelegghen in't graf / de Godtheit is ghebleven met alle heyd: soot is dan den persoon Christi nederghedaelt ter hellen / maer nae de ziele alleen: want de ziele alleen is ter hellen nederghedaelt.

Den H. Bernardus Anno 1130. serm. 75. in Cant. De ziele Christi is eens ter hellen nederghedaelt / niet het bloedt: de ziele was het deel booz de gene die inde ghevanghenisse waren. Dat is een besoeckinghe gheweest / de welcke gheschiedt is dooz de teghentwoozdigheyt der ziele / als het lichaem op der aerden hinck sonder ziele.

Petrus Cluniacensis Anno 1140. lib. 4. Epist. 1. Indien wy komen tot het Symbolum der Apostelen / alle Christelijcke tonghe belijdt / dat de Heere Jesus Christus ghestorven is / ende begraven / ende nederghedaelt ter hellen: het was noodtigh / dat de Ziele Christi sonde triompheren inde helle / ghelijck de menschelijcke nature ober den dubbel hadde ghetriompheert op der aerden / dooz Christum.

Den H. Edmundus Cantuariensis Anno 1230. in speculo Eccles. cap. 13. De ziele Christi is ter hellen nederghedaelt met de Godtheit / om ons te verlossen vande helsche ghevanghenisse / de wyle het lichaem bleef in het graf / ende heeft met hem uptghetrocken de zielen / die sijnen wille op der aerden hebben volbzacht.

Albertus Magnus Anno 1240. in cap. 11. Matth. De nederdalinghe ter hellen is een vande artikelen des Apostolischen Symbolums: want de nederdalinghe wort verbult in't verlossen der ghenet / die inde helle zijn.

Richardus Pampolitanus Anno 1300 in Symb. Apost. Christus is nae de ziele met de Godtheit verrenicht wesende ter hellen nederghedaelt: Hy is ghedaelt tot het boozbozghet der heylighe Vadersen.

Ludolphus Saxo. Anno 1330. part. 1. Vita Christi c. 68.

Op die ure dat onsen Salighmaker met ghebo-
gheu hoofde sijnen gheest ghegheben heeft / laten
de het lichaem aen't kruys / is de ziele samen ver-
boeght met de godtheit / nederghedaelt / om de
helle te plunderen.

Ben H. Laurentius Justinianus Anno 1430. de trium-
phali Christi agone cap. 22. Laetende sijn doot li-
chaem in't graf / is nederghedaelt ter hellen / om
de Daders / die daer ghestelt waren in't lantschap
bande schaduwte des doodts / uyt de ghebanghe-
nisse der slavernije te trecken.

Gabriel Biel Anno 1480. lect. 54. in Can. Missæ : Chri-
stus is nae de Ziele nederghedaelt ter hellen / op
dat hy de Heplighen / die daer ghehouden wier-
den / soude verlossen / namelijk de Daders / en-
de Pzopheten.

Petrus Galatinus Anno 1510. lib. 6. de arcanis Cathol.
verit. cap. 9. Christus heeft de helle gheroost / als
hy daer uyt-ghelept heeft de zielen der hepligher
Daderen.

Tot hier toe het ghemeen geboelen bande hee-
le gantsche kerche van alle eentwen / dat Christus
waerlijck met sijne Ziele nedergedaelc is ter hellen,
om de Daders / die vooz sijn komste ghestozben
waren / daer uyt te verlossen.

Boeght hier nu hy de ronde ende openbare be-
kentnisse van Calvijn, lib. 1. inst. cap. 16. §. 8. daer hy
seyt : Niemand ist'r onder de oude Vaders, die niet en
melt vande nederdalinge Christi ter hellen : hoe wel met
verscheyden uytleggingen. Of dit leste waerachtigh
is / sullen wy daer nae sien.

Knoopt nu eens alle dese Daders same / vier-en-
vijftigh in't getal / behalben menige andere, en-
de siet / hoe dese allegaer / soo Griecsche /
als Latijnsche / beghinnende van der Aposte-
len tijden af / tot op onse toe / ghelijck als
een kercken waecken noyt onderbroken / maer al-
tijt haer selven ghelijck / dooz een alghemeen o-
ber-een-stemmighe van alle eentwen / ende van
alle natten ; dat dese woorden : Christus is neder-
ghedaelt

36
ghedaelt ter hellen, moeten verstaen worden van
eene eyghen / ende waerachtighe nederdalinghe
der Ziele Christi, als sy nu af ghescheyden was
van het lichaem.

Maer heeft dan Joannes Calvijn sijne verklare-
ghe ghehaelt / dat dit moet verstaen worden van
de hellsche qualen, smerten, benautheden, verchrickin-
ghen, jaec wanhope, die Christus heeft onderstaen aen
het kruys / ende insyne passie? waer heeft Gui-
lielmus Perkinsius ghelesen / dat dit moet verstaen
worden / van't ligghen des lichaems Christi in't graf?

Wat my nu dese twee mannen maer een ghe-
tuyghenisse alleen vooz den dagh en brenghen /
tot voozdeel ende bevestinghe van hare opinie.

Dyt het nieuwe testamēt en zyn se niet maech-
tigh een alleen vooz te stellen: de twee plaetsen
die sy by brenghen / en doen niet een hayt te pro-
pooze. De heele gantsche Kercke beginnende van
der Apostelen tijden af / tot de tijden van Calvijn,
en hebben noyt van soodanighe uytlegghinghe
ghepeest / maer van heel contrarie. Volghet dan
nootsakelijck / dat Partije een stuck vande twaelf
artikelen des Gheloofs uytgebeert heeft / het welck
vande heele Kercke alijnt / ende ober al is ghe-
houden gheweest; ende soo blijft het oock onwa-
rachtigh / t'ghene Perkinsius boven seyde / dat sijn
gheboelen / ofte dat van Calvijn, ober een komt
met het Woordt Godts, ende dat het de ghewoon-
lijcke uytlegghinghe is vande Kercke. Nu / om dese
materie heel / ende gantsch uyt te putten / ende
Partije van alle kanten t'oberuyghen / dat sy een
vande artikelen des Gheloofs uyt-ghescheypt
heeft / soo gae ich dan voozders bewysen / dat
de leere van alle dese oude Griexsche / ende La-
tijnische Daders / van my boven ghestelt / de selve
is met de Leere vande Schriftuere: oversulcx dat
de ware / ende eygen nederdalinghe vande Ziele
Christi ter hellen / een artikel des Gheloofs is.

Ten eersten Luc. 16. 12. Ende het gheschiedde, daer den
bedelaer stierf, ende vande Enghelen ghedraghen wiert
inden

inden schoot van Abraham: Desen schoot van Abraham
en is noch de helle / noch den hemel; niet de hel-
le: want den bedelaer en is niet verdoemt ghe-
weest; niet den hemel / want niemant is mach-
tigh uyt Schriftuer te bewijfen / dat opt den he-
mel woxt ghenoemt den schoot van Abraham, of
dat den schoot van Abraham woxt ghestelt inde
plaetse vanden hemel / dit is dan eene derde
plaetse gheweest daer Abraham was / ende daer
Christus nae toe-ghegaen is.

Soo leert oock ten tweeden den H. Petrus 1.3. 18.
19. Christus is wel ghedoodt gheweest in't vleesch, maer
levendigh ghemaect door den gheest, in welcken geest,
hy oock henen-ghegaen zijde, de gheesten, die inde
ghevanghenisse waren ghepredickt heeft.

De verscheppen bemerkinghen / die den Dor-
drechtschen Bijbel hier op maect / zijn te vergeefs-
top houden't met de Oude-vaders van my hier
booz ghesteert / te weten / dat Christus, ghedoodt
zijnde aen't kruys met sijne ziele / of gheest ne-
derghebaert is tot de plaetse daer de Vadersen la-
ghen om haer te verlossen' Siet/bouen.

Ten derden Zach. 9. 15. O Sion! door het bloet u-
wes verbonds, hebbe ick uwe ghebondene uyt den
kuyl, daer gheen water en is, uytghelaten. Daer be-
kent den Dordrechtschen Bijbel, dat dit eene Pro-
phete is / die Christum raecht / ende de verlossin-
ghe der menschen: dit en kan niet verstaen wor-
den vande verdoemde: want die en zijn noyt uyt-
ghelaten gheweest / noch vande Salighe-
noech vande sondaren / booz soo veel als sy
ghetrocken zijn uyt t'ghewelt des duyvels; want
booz den kuyl daer gheen water en is, en verstaet de
Schrifture noyt het ghewelt des duyvels, maer ee-
ne sekere plaetse, Psal. 28. ende 87. 1. / isa. 14. 6. c. Soo
isser dan eene plaetse behalven de helle / ende den
hemel / daer Christus de ghebondene uytghelaten
heeft.

Ten vierden Matth. 12. 40. Ghelijck Jonas dry daghen
ende dry nachten was inden buyck des walvischs, alsoo
sal

sal den Sone des mensche dry daghen, ende dry nachten wesen in het herte der aerden: Hier dooz wort verstaen het midden der aerden, siet *Ezech 27.4.* soo en en sprecken dan hier niet van het Graf; want dit en was / in't midden der aerde niet / noch oock vande plaetse der verdoenden; want daer en heeft Christus niet gheweest / ergo van eene derde plaetse, daer hy de Daders heeft uyghelaten.

Ten vijfden: *Aëbor. 2. 24. 27.* David seght: Ghy en zult mijne ziele inde helle niet verlaten, noch ghy en sult uwen Heylighen niet overgeven om verervinghe te sien. Siet boven de Our. vaders / die dese propheete verstaen hebben van het nederdalen der Ziele Christi, ende het verlossen der Daderen.

Dit alles soo ghestelt wesende / ende vast gemaect: moeten wy hoozen / wat Partije vooft stelt / om dit al ghemeen gheboelen vande Kerke / ghesondeert op de Schrifture / te bestrijden.

Voor eerst, dan soo wy ghehoort hebben / seght Perkinsius dat dooz dese nederdalinghe / moet verstaen worden het ligghen des Lichaems Christi in't graf

Hier laet ick Calvin selve teghen bechten / ende antwoorden: ick bekenne. seyt hy / §. 8. waerachtigh te zijn, dat de helle dickmael voor het graf ghenomen wort, maer twee dinghen strijden teghen haere opinie, door de welcke ick lichtelijck beweeght worde, om anders te ghevoelen dan sy: want wat grooter onachtsaemheyt soude't zijn, een sake, die licht om verstaen, ende met klare duydelijcke woorden bewesen ware, daer na met duysterder woorden, meer te beteekenen, dan te verklaren? want soo wannec een sake wort met tweederley woorden op de selve plaetse uygedrukt, soo betram't dat de eerste wordē door de leste verklaert wordē: maer wat verklaringe sal dat zijn, ist dat jemant aldus spreekt: Christus is begraven. dat is te segghen, dat hy ter hellen ghedaelt is? Boven desen. en ist der waerheyt niet gelijk, dat in dit kort begriip, daer inde voornaemste stucken des Gheloofs, met soo korte woorden, alst moghelijck is, in een somma ghestelt zijn, soude hebben konnen

konnen sulcke dobbelinghe der woorden komen, die te vergheefs waren; ende ick en twijffele niet, sy sullen my lichelijck ghelijck gheven, die de saccke een weynich neerstighlijck overleyt hebben.

Ick en hebbe niet / dat ick hier soude komen by voegghen: dese twee rebenen van Calvijn, zijn seer bondigh / ende bestandigh; hy heeft hier synen discipel Perkinsium overstreden; en alsoo blijft het valsch/dat dooz de nederdalinghe Christi ter hellen, moet verstaen worden/her liggen sijns lichaems in't graf.

Ten tweeden / thoont Perkinsius in't laecht ende breebt / in demonst. problem. Pag. 259, Dat desen artikel: Hy is nedetghedaelt ter hellen, by beele Outbaders niet te binden en is / daer sy belijdentisse doen van haer Gheloof.

Hier staen ick wederom den discipel met de eyghen wapenen van synen meester Calvijn, de welke/alsoetwel hy dit wel wist/ seght nochtas/ dat her nootsaekelyck is, dat aen desen artikel plaetse ghegheven worde onder de andere; om dat daer in een nutte en weerdighe verborghentheyt eender seer groote sake vervadt is. **Item:** Daer zyn oock sommighe onder de oude Leeraers die dit stuecken niet voorby en gaen; waer uyt men mach verstaen, dat her weynigh nae der Apostelen tyden, onder de artikelen des Gheloofs gheset zynde, niet en is terstont, maer metter tyt vande gemeynthe ghebruyckt gheworden: Dit is voorwaer sonder twyffel, dat her uyt t'ghemeyn ghevoelen aller godtsalighen ghenomen is. **Item:** Ist dat eenighe menschen, door eyghen sinnigheyt verhindert worden, dit onder de artikelen des Gheloofs toe te laten: her sal nochtans terstont klaer blycken, dat het de somma onser verlossinghe soo seer aengaet, ende dat wy veel vande vrucht des doots Christi verliessen, als wy dit stuck souden naelaten.

Hier is Perkinsius wederom van syn meester ten vollen betaelt / want alsoetwel Calvyn wel wist / dat dit stuck van beele Outbaders was naeghelaten: soo wist hy evenwel dat het blybe/niet alleen / om dat her ghenomen is uyt het ghevoelen

Ien van alle Godsalighe maer oock, om dat een weerdige verborghentheyr van een seer groote sake vervadt, ende dat wy veel van de vrucht des doods Christi iouden verliezen, indien het wert naeghelaten, **Jimmers Galvijn leert dat het een stuck is / t'welck het Seighe raecht.**

Doch om niet verre te gaen / Perkinsus selve (berekende t'ghene hy te bozen ghebouwt hadde) is mede van dat ghevoelen *in explic. Symb. pag. 677.* Aenghesien, seyt hy / dat dit stuck op alle tijden is gheweekt inde Kereke, ende dat met over-een-stemmighen, ende approbatie vande alghemeene Kereke Gods, ende een ghevoeghlijcke verklaringhe hebben kan, ten moet niet uytghedaen worden, tot t'versoek van sommighen.

Ten derden, seght Perkinsus, dat de **Out-baders** / als sy segghen dat Christus ter hellen is nederghedaelt, hier dooz verstaen / dat dit gheschiet sy / niet in persoon / maer dooz de verdiensten / ende kracht van sijn lijden: om dit te bevestigen seght hy / dat Augustinus van dit ghevoelen is *in Psalm 85.* maer den gorden man mozt overruggen dooz alle de spreken die wy hier boven uyt Augustino selve voorgeheft hebben: want voor eerst, seght desen **H. Leeract** / dat Christi ziele is ghedaelt nae de helle / als sijn lichaem in t'graglagh. Ten tweeden, bewijst hy dat uyt *Affor. 2.* ende *Psalm 15.* Ten derden, seyt hy / dat Christus derwaert is ghegaen is / om de oude heplighen / die ghelooft hadden in den toekomenden Christum, daer uyt te trecken. Ten lesten, seyt hy / dat hy ongeloobigh is / die loochent / dat Christus in de helle is gheweest: etc. is dit te segghen / dat hy daer alleen is gheweest dooz de verdiensten / ende kracht van sijn lijden.

Doorders / seght Perkinsus, dat Durandus *lib. 3. sentent. dist. 22. q. 3.* ende den **H. Thomas part. 3. q. 5. art. 2.** segghen / dat Christus, niet personelijck / maer alleen dooz uytwerktinghe / is gheweest in de plaetse der verdemde.

Doch wat doet dit hier te propooften? want wy en

en disputeren hier niet vande plaetse der verdoemde, maer van eene plaetse / daer de zielen vande onbegheleerde Daders tot de komste Christi, he- waert wierde: welcke plaetse bequaemelijck ooc de helle ghenoecht wort / niet alleen om dat het een plaetse was onder de aerde / maer oock om dat sy misshien niet verre ghelegghen en was van de helle der verdoemde.

Ten vijften, seght Perkinsus, de Daders / die gheleert hebben / dat Christus in eeghen ver- soon is ter hellen gedaelt / ende daer de Daders verlost heeft / en leeren dat niet als een artikel des Catholijcken Gheloofs / maer als eene opi- nie die waerschyndelijck is.

Wat dit onwaerachtig is / blijkt ten eersten uit den H. Augustinus, die beghene vooz ongheloo- bighen houdt / de welck loochenen / dat Christus met sijne Ziele nederghedaelt is ter hellen: hoe kan hyse vooz ongheloo bighen houden / indien hy meynde / dat het gheen artikel des Gheloofs was?

Ten tweeden, den H. Irenaeus, Basilius, Chryso- stomus, Cyrillus Alexandrinus, Dorotheus, Damascenus, Hieronymus, Gaudencius, Augustinus, Chryso- logus, Beda, ende andere meer / bevestighen dit met ver- schepde Scryftuer-plaetsen: hoe en is't dan geen artikel des Gheloofs / t'welck van Godt selve is upgesproken?

Ten derden, Het vierde Concilie van Toledo, seght / dat dese Leere / het Gheloof is vande Catholijcke Kercke: wat wilt ghy klaerder: wat magh de- sen goeden Perkiusius praeten / dat de Daders dit niet voozghesest hebben als een artikel des Gheloofs?

Het leste argument van Perkinsus is dit / in ex- plic. Symbol. Indien Christus ter hellen ghedaelt is, of dit moet geschiedt zijn, nae de Ziele, of nae den lichame, of nae de Godtheyt. Antwoorde / alle de Out- Daders segghen / dat het gheschiedt is nae de Ziele.

Oft en kan niet wesen / seght Perkinsius: want de siele Christi, is daetelick nae de doot opgheklommen in't Paradijs, dat is tot den derden hemel, die plaetse van ghelucksaligheyt, ende eeuwighe blijdschap, soo als dese woorden luyden, gheseydt tot den moordenaer; Heden sult ghy met my wesen in't Paradijs, welcke woorden moeten verstaen worden, oft vande menschelijckheydt, oft van de siele, ende niet vande Godtheydt.

Ick antwoorde met alle de Oudt-vaders boven van my gheciteert / dat Christus niet sijne siele terstont nae de doot / niet opgheklommen en is ten hemel / maer neder-ghedaelt in de helle / ende dat hy met sijne Godtheydt is gheweest / ende hy't lichaem, ende hy de siele in de helle / oft hy nu van dese plaetse een Paradijs heeft ghemaect / dooz een besonderlijck verthoonen van sijne Godtheydt / ende mede-deplinghe van't Goddelijck aenschouwen aen die sielen / die daer ghehouden warden / ghelijck vele meuen / oft dat dooz't Paradijs verstaen wordt eene plaetse van ruste / ghelijck Augustinus, ende vele andere Vaders / de plaetse daer Abraham was / ghewoon sijn te noemen / en doet niet ter sake. Dit braghe ick alleen / oft ghy wilt wijser wesen / ende de Schrifture beter verstaen / dan de geheele Catholijcke Kercke (soo hy de Griekesche / als hy de Latijnsche) altijt / en ober al verstaen heeft? seght ghy dat ja? wat redelijck mensch sal de heele gantsche Kercke van alle tijden laten vaeren / om te volghen uwt' nieuwt' ende particulier gheboelen / dat gheenen meerderen gront en heeft in Schrifture / dan ghy daer selbe / dooz u epgghen veruust / daer upt verdricht / ende verstert?

Tot noch toe hebben wy Perkinsius ghehoort: Du moeten wy hoozen sijnen meester Calvijn.

Ten eersten seght desen *Lib. 2. Instit. cap. 16. §. 9.* Ick en weet niet hoe het gheschiedt is, dat de nae-komere ghemeynt hebben, dat onder de aerde een plaetse was, die welcke sy in't Latijn Limbus noemen. Maer hoewel dese fabel groote Authoren heeft, ende heden van vele ernstelijck

Relijck beschermt wordt, soo en is sy nochtans niet anders dan een fabel,

Antwoorde. **I**s het fabel/ 'tghene de heele gantsche Catholijcke Kercke/altijt/ende ober-al heeft gheleert; wat isser dan in de werelbt seker / oft waerachtigh? sal men dan alleen hoor de waerhepdt moeten aen nemen / al wat Calvin met sijne discipelen leert / oock teghen de alghemepne ober-een-stemminghe bande gheheele Chzistene werelbt / oock met verschepden Schzifturen bevesticht?

Het is kinderheydt, seght Calvin hoorders? / de sielen der dooden te willen in ghevanghenisse besuyten.

Antwoorde. **N**och meerder kinderhepdt is't/niet alleen te willen striden teghen het gheboelen van de gheheele Chzistene werelbt van alle tijden/maer oock teghen de woorden des Apostels Petri, die seght: dat de gheesten in ghevanghenisse waren, als Christus nu ghedoodt nae den lichame/met sijnen gheest is derwaerts ghegaen. Welcke plaetse vele onder de Oudt-baders oock hebben ghebzucht / om haere leere te bevestighen van het voorbzoght der hellen / ende Christi nederdalinghe derwaerts.

Ten lesten seght Calvin: Wat noode was het dat de siele Christi soude nederdalen ter helle om die sielen te verlossen?

Antwoorde: **T**e bzaghen/ wat noode? in saecken die de Soddelijcke verholenheden raecken / is dwaeshepdt: sal een mensch van Godt bzaghen/ waerom hebt ghy dat soo ghedaen? de questie en is hier niet oft het noodigh was / maer oft het metter daet soo gheschiedt is? de Schzifture op verschepde plaetsen / ende alle de Oudt baders van alle tijden / ende ghewesten segghen dat sae: oft het nu noodigh was / oft allen betamelijck/ oft eerlijcker hoor Christo, dat sullen wy laten aen Godt: want andersing soo soude men oock konnen bzaghen: wat noode dat Christus jupst van eenen sijnder Apostelen betraden wierdt? wat noode/

noobt / dat hy van sijnen booznaemsten gheloo-
 zent wierdt? kost hy dat niet beletten? wat noot
 dat hy supst met booznen ghekroont wierdt? /
 is't niet ghenoech / om dese / ende andere soodan-
 ige dinghen meer te ghelooven / dat wy seker
 sijn uyt Schyssture / dat sy metter daet zijn ghe-
 schiede?

Dooz het besuyt van dese teghentwoozdighe
 Handelinghe / stelle sek dese vraghe booz / aen alle
 Ghereformeerde. de wisse sy het in dese materie
 houden met Joannes Calvijn, soo als blijkt uyt de
 44. Vraghe van haeren Catechismus.

Oft Joannes Calvijn heeft den opzichten / ende
 waeren sin ghehadt van dese woozden; Hy is ne-
 derghedaelt ter hellen; oft wel / alle de Oudt-bader
 begynnende van der Apostelen tijden / tot onse
 toe / hebben den selven ghehadt? Seght ghy dat
 Calvijn hem ghadt heeft / soo moest hy de Schys-
 tuer hebben tot sijn boozdeel / om soo te gheloo-
 ven / de wisse hy het houdt booz een Gheloo-
 stuck / dat Christus de hellsche qualen gheleden heeft
 immers versoecke alleen / dat in Parije een
 Schysstuer-plaetse alleen / 'tzy uyt 'ronde / 'tzy
 uyt 't neutwe Testament / sae eenen Oudt-bader
 alleen boozstelle / die gheleert hebben / dat dese
 woozden: Hy is nederghedaelt ter hellen; soo moeten
 verstaen worden / dat Christus in sijn lijden / ende
 booznamelick aen het Cruys heeft onderstaen
 Washope, hellsche qualen, de smerten, benauwtheiden,
 verschrickinghen, &c. vande helle; Ick weet datter
 noyt iemandt gheweest is booz Calvijn, die soo
 gheleert heeft; ick weet datter niet een enckele
 Schysstuer-plaetse is / die soo spreekt; soo weet
 ick van / dat dit een versierfel is van Calvijn, her-
 volghens dat de ghehele Catholijcke Kercke
 van alle tijden ende ghewesten / den echtighen sin
 hebben ghehadt van dese woozden: maer hier
 dooz hebben sy verstaen / ende gheleert / dat Chri-
 stus met sijne siele / waerlijck is nederghedaelt
 ter hellen / om te verlossen de sielen der Baderen
 WOOD

Desen sin heeft Calvijn met de sijne/uptgebeeght; volghet dan/ dat hy uptgebeeght heeft een merckelijck stuck van de twaelf artijckelen des Ghesloofs.

Hier mede sal ick Partije laten bedencken / op den eenen kant/hoe valscheijck dat de Roomsche Kercke beschuldighet wordt / wanneer men haer toeschijft/dat sy een bande thien Gheboden uptgeschrijft heeft: Ende op den anderen kant/hoe sy gherust kan wesen in alle de andere stucken van hare ghesindhepde / de wijle men haer behoont booz de ooghen / dat sy een merckelijck stuck van't Ghesloobe uptgebeeght heeft / ende in de plaetse gestelt een soodanigh/dat noyt booz de tijden van Calvijn, soo langh als de Chyristellicke werelt ghestaen heeft/ ghehoort is gheweest.

F I N I S.